

LAURENȚIU ULICI ȘI INDISPUTABILUL EMINESCU

Lucia ȚURCANU
Cerc. dr., Memorialul Ipotești –
Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”

Laurențiu Ulici nu a scris mult despre Eminescu. Preocupat, cu precădere, de actualitatea literară, nu i-a consacrat studii ample poetului din secolul al XIX-lea. Prin câteva „gesturi” critice ale sale însă, a definit clar locul acestuia în istoria literaturii române, atribuindu-i, indirect și nedeclarat, rolul de etalon. În volumul de debut, *Recurs* (1971), include două comentarii – la *Luceafărul* și *Odă (în metru antic)* – prin care este relevată, subtil, unicitatea lui Eminescu: „*A trăi* și *a muri* sunt verbe ambigue, de-atâtea ori interferând și chemându-se unul pe celălalt până la confuzie, uneori, chiar funcția simbolică a unuia se asociază funcției proprii a celuilalt, dezvelind astfel o metaforă ale cărei străfunduri au fost mereu un coșmar al omului de orice rang. A trăi în moarte și a fi mort trăind, altfel zis, eternitatea spiritului și nimicnicia lui. Atâta doar că trăirea este acumulativă, experimentală, mereu schimbătoare și mereu deprinsă. Moartea, ea, nu se învață; e un fulger căruia îi poți ști, înainte de a se produce, efectul și figura largă, dar nu și geometria particulară a zigzagului. Poetul se înșală în ordinea proprie, terestră a lucrurilor, însă pătrunde, prin puterea sa generalizatoare, în spațiul oblic al Ideii, de unde privirea cuprinde curgerea fără a se înfricoșa de adâncimea lichidă a podului dintre ființă și neființă. Tonul gândului său e ușor melancolic, întrucât gândul însuși pare că pornește de la constatarea unei nedorite, necrezute, dar probabile întâmplări. A-ți pune problema morții sub această formă înseamnă, de fapt, a renunța să mai crezi și a-ți face din suferință o vocație. Versul ce-mi vine în minte e semnul unei treceri spre îndoială. Poetul acesta – **atât de singular la noi prin vocația eternității** (*s.n., L.Ț.*) – își suspectează propria vocație înscriind-o suferinței ca într-un cerc prea trist de-atâta perfecțiune” (Ulici 1971: 118).

Peste mai bine de două decenii, în *Introducere* la *Literatura română contemporană. Promoția 70* (Ulici 1995), Laurențiu Ulici propune un principiu de succesiune a generațiilor literare conform constituirii pe trei segmente

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

decenale – „două aripi turbulente și un miez liniștit, discret, peste care cele două extreme s-ar bate pentru a-și impune hegemonia". Această viziune „domină legic toată istoria noastră literară, doar că rupturile nu se produc la finele deceniului, ci pe la jumătatea lui, în anul VI" (Cistelecan 2018). Astfel gândită, respectiva segmentare pe generații nu numai că reprezintă „un triumf al spiritului geometrizant", ci se bizuie totodată „pe un element de pietate, întrucât noua convenție generaționistă e un omagiu adus debutului lui Eminescu" (Cistelecan 2018). Poetul debutat în 1866 devine reperul, axa, unitatea de măsură a întregii istorii a literaturii române.

O altă lucrare cu caracter panoramic în care lui Eminescu îi revine rolul de jalon ordonator este antologia *O mie și una de poezii românești* (1997), „istoria autohtonă a unui gen, derulată ca-ntr-un film accelerat în cele zece volume" (Lefter 2002: 267). În prezentarea de la ediția a II-a a Colocviului de exegeză literară de la Ipotești (2018), *In honorem. Petru Creția*, intitulată incitant *Cine-i acel ce spune povestea...?*, Ioana Bot își îndrepta atenția asupra „celui care «spune povestea...» operei eminesciene, adică a celui care orientează receptarea și, deci, parcursul cititorilor spre sens" prin selecția textelor propuse spre editare, iar cei doi editori la care se referea exegeta sunt Titu Maiorescu și Petru Creția (Bot 2018). Nu mai puțin interesant ar fi să urmărim care e „povestea" operei eminesciene din perspectiva lui Laurențiu Ulici, a antologatorului Laurențiu Ulici, având în vedere faptul că, din cele zece tomuri ale antologiei *O mie și una de poezii românești*, un volum întreg, al doilea, care are 158 de pagini, este dedicat lui Eminescu. Nu putem vorbi, bineînțeles, de o ediție Ulici a poeziei lui Eminescu, totuși o antologie care conține atâtea texte dintr-un singur poet (Eminescu e poetul cu cele mai multe texte antologate de Ulici!) – 26 (de la nr. 44 la nr. 69) + 1 (nr. 1001) – nu poate să nu „orienteze receptarea" prin selecția pe care o face antologatorul.

Includerea lui Eminescu într-un volum separat în antologie este dovada sau materializarea concepției asupra poeziei române a lui Laurențiu Ulici, formulată, dintr-o perspectivă ludică, în prefață la antologie: „În sfârșit, Antologia se va fi vrut și o scară de valori a poeziei românești, firește după gustul și priceperea Antologatorului, dar nu fără preocupare pentru așezarea vârfurilor într-un relief cu de toate, cât mai aproape de cel natural. Asta, probabil, pentru a da opțiunilor sale de prima linie un anume aer de obiectivitate, cu atât mai mult cu cât întreaga Antologie pare să respecte legea numerelor mari care – o spun pentru cei neacomodați cu matematicile – pune șansa de apariție a unui text-capodoperă în relație de directă proporțio-

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

nalitate cu numărul de texte-medii. Nici un dubiu nu lasă Antologatorul în legătură cu – cel puțin – tăria încrederii proprii în valoarea poeților de la etajul superior al Antologiei. Înțeleg că românii au avut un «poet național» – Eminescu –, dacă nu indiscutabil, sigur indisputabil, un număr de zece-cincisprezece poeți mari și mulți poeți buni. Cât despre numărul poeților mediocri și al celor care n-au izbutit să fie decât autori de versuri e de presupus că va fi fost – într-o istorie de numai trei veacuri – de ordinul miilor. Poate trei mii, dacă Antologatorul a plecat, în fixarea numărului de autori prezenți în Antologie (trei sute), de un raport de 1 la 10" (Ulici 1997b: XI-XII). Putem vorbi, așadar, cu referire la antologia citată, de o acțiune de întreținere a mitului, Eminescu – „poet național" – fiind unitatea de măsură a poeziei românești.

O altă dovadă a hegemoniei eminesciene, principiu ce stă la baza alcătuirii antologiei, o constituie plasarea, în final, ca ultim poem din volumul 10, a *Odei (în metru antic)*. După o mie de poezii românești din toate timpurile, urmează... *și una – Oda,* ca perpetuu etalon. Despre acest poem eminescian, mai exact despre profunzimea și inepuizabilitatea semantică a primului vers („Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"), Laurențiu Ulici scria în *Recurs*, în paragraful *Poemul dintr-un vers (interpretări)*: „Versul care-mi vine cel mai adesea și întâiul în minte, când e vorba de Eminescu, acesta e. Memoria emoțională pe acesta îl alege ca și cum ar simți în el furia disperată a răzvrătitului pe sine, suprapunându-se calmului melancolic al unuia ce a descoperit tainele lumii și știe că va fi pedepsit pentru asta. Două stări a căror întâlnire în pragul aceluiași individ face inepuizabilă mulțimea de vibrații, trimisă minții și sufletului spre a le scoate din oboseală rea și nepăsare. Poate tocmai această lipsă a sensului unic, această deschidere aproape absolută spre fără-de-număr a unor lecturi diferite, să fie motivul pentru care versul acesta e sortit revenirii perpetue" (Ulici 1971: 117).

Analizând poemele eminesciene incluse în volumul II al antologiei *O mie și una de poezii românești*, putem constata că Laurențiu Ulici este, în general, maiorescian în alegerile pe care le face. Din cele 26 de poeme selectate:

- 19 sunt prezente în ediția I-a Maiorescu (*Poesii* de Mihail Eminescu, 1884);
- un text – *La steaua* – este din ediția a III-a Maiorescu (1988);

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

- două texte – *Sara pe deal* și *Rugăciune* – sunt din ediția a V-a Maiorescu (1890);
- patru poeme antologate de Laurențiu Ulici sunt postume, neincluse de Maiorescu în niciuna dintre edițiile *Poesii*-lor: *Memento mori* (1872); *Eu nu cred nici în Iehova* (1876); *Umbra lui Istrate Dabija-Voievod* (1878); *Stelele-n cer* (1879).

Poemele sunt organizate – nedeclarat – în antume și postume (dispuse cronologic în interiorul fiecărui grup):

Venere și madonă	1870/71	TM[*] 1884	fcs.[**]*Povestea teiului*
Epigonii	1870	TM 1884	fcs. fragment din poem
Floare albastră	1873	TM 1884	fcs. Prelucrare din folclor
Melancolie	1876	TM 1884	fcs. poemul
O, rămâi	1879	TM 1884	
Atât de fragedă	1879	TM 1884	
Sonet („Când însuși glasul...")	1879	TM 1884	
O, mamă...	1880	TM 1884	fcs. *Mortua est!*
Scrisoarea I	1881	TM 1884	fcs. *Scrisoarea I* – variantă
Scrisoarea II	1881	TM 1884	fcs. fragment din poem
Scrisoarea III	1881	TM 1884	fcs. fragment din poem
Luceafărul	1883	TM 1884	fcs. *Legenda Luceafărului*
			fcs. *Scrisoarea II*
			fcs. *Memento mori*
			fcs. *Mortua est!*
			fcs. *Scrisoarea III*
			fcs. *Scrisoarea III*
			fcs. *Scrisoarea II*
			fcs. *Proletarul*
			fcs. *Călin (file din poveste)*
			fcs. *Epigonii*
Pe lângă plopii fără soț...	1883	TM 1884	fcs. *Rugăciunea unui dac*
Glossă	1883	TM 1884	
Trecut-au anii	1883	TM 1884	fcs. *Doină*
Veneția	1883	TM 1884	fcs. *Ai noștri tineri*

[*] TM – Titu Maiorescu.
[**] fcs. – facsimil după manuscrise.

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

Cu mâne zilele-ți adaogi...			
	1883	TM 1884	fcs. *Călin (file din poveste)*
Peste vârfuri	1883	TM 1884	
Mai am un singur dor	1883	TM 1884	fcs. poemul
Sara pe deal	1885	TM 1890	
La steaua	1886	TM 1888	fcs. poemul
Memento mori	1872	postumă	fcs. fragment din poem
Eu nu cred nici în Iehova			
	1876	postumă	fcs. *Scrisoarea V*
Umbra lui Istrate Dabija-Voievod			
	1878	postumă	fcs. *Melancolie* și *Scrisoarea III*
Rugăciune	1878	TM, 1890	
Stelele-n cer	1879	postumă	fcs. poemul.

În afară de antologarea propriu-zisă a poemelor, Laurențiu Ulici apelează la o strategie interesantă de completare a listei cu textele eminesciene care ar mai fi putut intra aici (o strategie de lărgire a spațiului rezervat „poetului național") – el creează o antologie cu așa-zise linkuri: în afară de paginile de manuscris facsimilate ale unor poeme incluse în volum, mai introduce opt facsimile ale unor texte neantologate, dintre care cinci sunt poeme incluse de Maiorescu în ediția I sau V: *Povestea teiului; Mortua est!* (de 2 ori; Maiorescu, ed. I); *Proletarul* variantă la *Împărat și proletar* (Maiorescu, ed. I); *Călin (file din poveste)* (de 2 ori; Maiorescu, ed. I); *Rugăciunea unui dac* (Maiorescu, ed. I); *Doină; Ai noștri tineri; Scrisoarea V* (Maiorescu, ed. V, 1890 – *Dalila*). Recalculând, am putea afirma că sunt antologate, de fapt, 35 de poeme (26 de texte propriu-zise; 8 texte/fragmente facsimilate; 1 text ce închide volumul 10). Se poate presupune că sunt poeme pe care Laurențiu Ulici cu siguranță le-ar fi inclus într-o altă antologie sau, poate, într-o ediție Eminescu.

Urmărind poemele selectate, constatăm că Laurențiu Ulici nu include în antologia sa cele mai multe dintre textele cu sonorități și motive populare, crestomatice, devenite între timp și poezii de programă școlară: *Și dacă...; Pajul Cupidon; Ce te legeni, codrule; Pe aceeași ulicioară; De câte ori, iubito; O, rămâi; Despărțire; Crăiasa din povești; La mijloc de codru des; Sonet (Iubind în taină); Sonet (Afară-i toamnă); Sonet (Sunt ani la mijloc); Dorința; Noaptea; Egipetul; Adio; Ce e amorul; Lacul; Înger și demon; Se bate miezul nopții; Înger de pază; Din valurile vremei; S-a dus amorul; Departe sunt de tine;*

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

Freamăt de codru; Te duci; Somnoroase păsărele; Revedere; Când amintirile; Criticilor mei etc., etc. Mizează, în schimb, pe poemele cu pronunțat substrat filosofic și pe structurile epicizate ample. Se poate observa o coagulare tematică în volumul II al antologiei (tema trecerii se regăsește în cele mai multe dintre poeme), dar, în același timp, și o diversitate prozodică impunătoare: de la octometrii (trohaici) din exemplar romantica *Venere și Madonă* (debutul la „Convorbiri literare", 15 aprilie 1870), la versurile frânte și ingambamentul din *Stelele-n cer*, poem de o modernitate certă.

După o recitire a antologiei *O mie și una de poezii românești* din perspectiva locului ocupat de Mihai Eminescu printre poeții antologați, putem ajunge la concluzia că, prin selecția pe care o face, Laurențiu Ulici contribuie la edificarea conceptului despre supremația lui Eminescu în poezia română. Spunând o „poveste" personală a poeziei lui Mihai Eminescu, antologatorul este strâns legat de primul „povestitor" (preiau termenii *poveste-povestitor* de la Ioana Bot, din studiul de care aminteam la începutul acestui text), de fapt, de creatorul „poveștii" – Titu Maiorescu. Nu se poate vorbi totuși de o preluare fidelă a imaginii impuse de Maiorescu, personalizarea realizându-se, în primul rând, datorită excluderilor: din cuprinsul *Poesii*-lor, Laurențiu Ulici preferă poemele prin care se realizează situarea creației poetice eminesciene în contemporaneitatea poeziei moderne.

Într-un eseu dedicat autorului *Literaturii române contemporane. Promoția 70*, Ion Simuț compara demersul criticului și istoricului literar cu un joc de bridge și de puzzle luate împreună: „Primul volum din sinteza dedicată de Laurențiu Ulici literaturii române contemporane dovedește mai bine decât oricare din cărțile anterioare ale criticii calitatea lui de jucător, nu numai de bridge ci și de puzzle. Cele două jocuri, specifice unor vârste diferite, au în comun cel puțin imaginația combinatorie. Mi se pare că Laurențiu Ulici gândește mai bine, mai lejer și mai sigur în critică atunci când poate invoca și cifre (în amintirea matematicianului mazilit în sine însuși), când poate etala combinații valorice, când își pune cărțile discutate și disputate în competiție, când își alcătuiește cu sârguință și umor o imagine de ansamblu din fragmente risipite și amestecate. Nicăieri nu se vede mai bine ca aici disponibilitatea ludică a criticului, scriind despre literatura contemporană cu experiența din bridge și cu plăcerea juvenilă, molipsitoare în jubilație, de a aduna fragmentele disparate într-o imagine coerentă, știută de pe ambalajul jocului" (Simuț 1996: 146-147). Ca un joc de puzzle este și antologia în zece volume *O mie și una de poezii românești* – o istorie a poeziei române, de

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

altfel –, un joc din care rezultă imaginea asamblată a genului (de la începuturi până la sfârșitul secolului XX), având în centru piesa-reper, orânduitoare și modelatoare, Eminescu.

Bibliografie

Cistelecan 2018: Al. Cistelecan, *Fișe, schițe și portrete,* București, Muzeul Literaturii Române.

Lefter 2002: Ion Bogdan Lefter, „Laurențiu Ulici", în *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, Paralela 45, p. 261-270.

Simuț 1996: Ion Simuț, „Laurențiu Ulici sau stilul puzzle în critică", în *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, Dacia, p. 146-148.

Ulici 1971: Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, Cartea Românească.

Ulici 1995: Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană,* I, *Promoția 70*, București, Eminescu.

Ulici 1997a: Laurențiu Ulici, *O mie și una de poezii românești*, 10 vol., București, DU Style.

Ulici 1997b: Laurențiu Ulici, „Relatare despre poezia română în Istorie", în *O mie și una de poezii românești*, vol. 1, București, Du Style, 1997, p. III-XXIII.

Rezumat: Articolul se referă la felul în care Laurențiu Ulici interpretează locul și rolul operei eminesciene în istoria literaturii române. Analiza se face în baza a trei lucrări: *Recurs, Literatura română contemporană. Promoția 70* și, în mod deosebit, antologia *O mie și una de poezii românești*. Se ajunge la concluzia că, prin comentariile din volumul de debut, prin segmentarea generațională din sinteza despre promoția '70, prin selecția textelor și dispunerea acestora în cele zece volume ale antologiei de poezie, Laurențiu Ulici contribuie la edificarea conceptului despre supremația lui Eminescu în literatura română.

Cuvinte-cheie: Laurențiu Ulici, Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, antologie, selecție, „povestea" operei, poet național, model, reper.

Abstract: The article refers to the way in which Laurențiu Ulici interprets the place and the role of Eminescu's work in the history of the Romanian literature. The analysis is based on three works: *Recurs*, *The Contemporary Romanian Literature. The 70s Cohort* and, in particular, the anthology *1001 Romanian Poems*. It is concluded that Laurențiu Ulici, through the commentaries from the debut volume, through the generationist segmentation from the synthesis about the 70s cohort,

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)

through the selection of texts and their arrangement in ten volumes of the poetry anthology, contributes to building the concept of Eminescu's supremacy in the Romanian literature.

Key-words: Laurențiu Ulici, Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, anthology, selection, „the fairytale" of the literary work, national poet, model, reference.

Volume publicate de Laurențiu Ulici

BDD-A31807 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:28 UTC)